

Секція 3

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ В РУСЛІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

УДК 347.121.2

Наталія Олександрівна ГОРОБЕЦЬ, професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4567-2323>

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ТРАНСГЕНДЕРНОСТІ В УКРАЇНІ

Трансгендерність у вітчизняній науці частіше за все розглядається у контексті транссексуальних людей (осіб, які відчують значний психологічний дискомфорт від того гендеру, в якому їх виховали, прагнуть соціалізуватися у іншій гендерній ролі і для цього зробити свою зовнішність максимально подібною до зовнішності людей іншої статі (шляхом гормональної терапії, різних косметичних та хірургічних втручань), а також змінити ім'я та позначку про стать у документах, що посвідчують особу).

Трансгендерні люди можуть використовувати різні терміни на позначення власної ідентичності: трансгендер(-ка), транссексуал(-ка), гендерквір(-ка), агендер — або ж просто чоловік чи жінка — і говорити про себе у різному граматичному роді, включаючи середній.

До прийняття Наказу Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) «Про встановлення медико-біологічних та соціально-психологічних показань для зміни (корекції) статевої належності та затвердження форми первинної облікової документації й інструкції щодо її заповнення від 05.10.2016 № 1041 діяв Наказом МОЗ № 60 від 03.02.2011, яким встановлювалося, що протипоказанням для зміни (корекції) статевої належності є «перебування пацієнта у шлюбі на час розгляду Комісією його заяви» (п. 4 ч. 3).

Ця вимога обумовлена юридичною колізією - в Україні не узаконені одностатеві шлюби, а у разі зміни одруженою трансгендерною людиною запису про стать у паспорті, її шлюб формально стане одностатевим, що на практиці фактично призводить до вимушених розлучень.

Наявність дітей віком до 18 років було ще одним з численних протипоказань, визначених підзаконним актом для отримання дозволу

на зміну статі. Фактично, законодавець, вносячи вказану вимогу до переліку протипоказань, здійснював втручання у сферу приватного та сімейного життя, обмеживши права і свободи людини та громадянина, гарантовані Конституцією України, Конвенцією про захист прав і основних свобод людини та іншими нормам чинного законодавства.

На сьогодні відповідно до статті 51 Основ законодавства України про охорону здоров'я, підпункту 2 пункту 64 плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року підзаконні акти приведено у відповідність до міжнародних стандартів у сфері сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

У 2010 році Комітетом Міністрів Ради Європи державам - членам (до складу яких входить і Україна) було надано відповідні рекомендації (CM/Rec(2010)5) «Про заходи з боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності», і зокрема, Розділом VI, було надано рекомендації у сфері освіти: приділяючи належну увагу переважним інтересам дитини, держави-члени повинні вживати належні законодавчі та інші заходи, спрямовані на працівників освіти та учнів, для забезпечення того, щоби право на освіту справді здійснювалося без дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності; зокрема, такі заходи повинні включати в себе захист права дітей та молоді на освіту у безпечному середовищі, вільному від насильства, залякувань, соціальної ізоляції або інших форм дискримінаційного та зневажливого поводження у зв'язку із сексуальною орієнтацією або гендерною ідентичністю.

На сьогодні існує ще безліч проблем, які не вирішеними на законодавчому рівні. Серед них: проблема госпіталізації трансгендерів. Так, медичні працівники під час госпіталізації особи до стаціонару керуються цілою низкою відповідних документів, затверджених Міністерством охорони здоров'я України та внутрішніми документами, які розробляються в кожному закладі охорони здоров'я: це можуть бути правила внутрішнього розпорядку, порядок госпіталізації та інші документи. У них, як правило, закріплені підстави для здійснення госпіталізації та відповідний порядок, розписані дії медичних працівників, зазначено, які документи подаються під час госпіталізації тощо. На жаль, в жодному з цих документів немає пунктів, які б описували порядок дій у разі госпіталізації трансгендерної особи, яка не змінила офіційні документи у процесі зміни (корекції) статевої належності. Враховуючи, що палати розділені за принципом «чоловічі» та «жіночі», розподіл осіб, які поступають до стаціонару також здійснюється за цим принципом. Відповідно це створює дискомфорт для трансгендера.

Таких проблемних питань в нашому законодавстві є безліч. Вони потребують нагального вирішення оскільки до сьогодні більшість питань так і залишаються поза увагою законодавця.